17.10.2016 VVTDno-2016-615

YHDENVERTAISUUS
VALTUUTETTU
DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN
NON-DISCRIMINATION OMBUDSMAN
OVTTAVEARDÁSAŠVUOĐAÁITTARDEADDJI

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
tyv@eduskunta.fi

Viite: Lausuntopyyntö 11.10.2016 (HE 169/2016 vp)

Yhdenvertaisuusvaltuutetun lausunto hallituksen esityksestä työttömyysturvalain ja kotoutumisen edistämisestä annetun lain 19 §:n väliaikaisesta muuttamisesta sekä asumiseen perustavan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain 3 a §:n 2 momentin 2 kohdan kumoamisesta

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi pyydetyssä asiassa ja esittää lausuntonaan seuraavaa.

Tausta

Hallituksen esityksessä ehdotetaan työttömyysturvalain sekä kotoutumisen edistämisestä annetun lain väliaikaista muuttamista siten, että ulkomaalaislain perusteella oleskeluluvan saaneelle työttömälle työnhakijalle myönnettäisiin jatkossa työmarkkinatuen sijasta rahamäärältään työmarkkinatukea pienempi kotoutumistuki. Esityksen mukaan kotoutumistuen suuruus olisi 90 prosenttia työmarkkinatuen määrästä.

Lisäksi hallituksen esityksessä ehdotetaan kumottavaksi asumiseen perustuvan sosiaaliturvan soveltamisesta annetun lain 3 a §:n 2 momentin 2 kohta, jonka mukaan:

> Suomeen muuttavan henkilön asumisen vakinaisuutta osoittavina seikkoina otetaan huomioon muun muassa, että: 2) hän on pakolainen tai saanut oleskeluluvan Suomessa toissijaisen suojelun tai humanitaarisen suojelun perusteella.

Kotoutumistuki

Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, että mikäli ehdotetut muutokset toteutettaisiin, tarkoittaisi se sitä, että jatkossa Suomessa asuvat työttömät työnhakijat ryhmiteltäisiin kahteen erisuuruista tukea saavaan ryhmään yhdenvertaisuuslaissa, perustuslaissa sekä ihmisoikeussopimuksissa määriteltyjen syrjinnän kieltojen vastaisesti.

Yhdenvertaisuuslain 10 §:n mukaan syrjintä on välitöntä, jos jotakuta kohdellaan *henkilöön liittyvän syyn perusteella* epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa. Yhdenvertaisuuslain 8 §:n mukaan ketään ei saa syrjiä esimerkiksi *iän, alkuperän, kansalaisuuden* tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Hallituksen esityksessä todetaan suoraan, että kotoutumistuki kohdistuisi työttöminä työnhakijoina oleviin nuoriin maahanmuuttajiin; suurimpana maahanmuuttajaryhmänä vuonna 2015 oli turvapaikanhakijat (s. 14).

Hallituksen esityksen mukaan ehdotettu kotoutumistuki voisi poikkeuksellisesti tulla maksettavaksi myös Suomen kansalaiselle. Esityksen mukaan saattaisi esiintyä yksittäisiä tapauksia, joissa Suomen kansalainen olisi asunut koko elämänsä ulkomailla ennen Suomeen muuttoaan, jolloin kotoutumistuki tulisi kyseeseen hänen osaltaan.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun näkemyksen mukaan edellä mainitulla yksittäisiin tapauksiin perustuvalla rakennelmalla on pyritty luomaan vaikutelmaa yhdenvertaisuuden toteutumisesta: koskeehan kotoutumistuki tietyissä tilanteissa myös suomalaisia, eikä vain ulkomaalaisia. Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo kuitenkin, ettei esitykseen rakennettu näennäisesti yhdenvertainen kehikko täytä yhdenvertaisuuslain tai perus- ja ihmisoikeuksien vaatimuksia. Lisäksi on huomattava, ettei kotoutumistukea saavan Suomen kansalaisen asema tulisi ylipäätään esityksen mukaan olemaan samanlainen kuin ulkomaalaisen kotoutumistukea saavan henkilön (s. 11–12).

Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo tarpeelliseksi nostaa esille muutamia kohtia perusoikeusuudistusta koskevasta hallituksen esityksestä (HE 309/1993). Perustuslakivaliokunnan tulkintojen mukaan laki voi olla ristiriidassa nykyisen hallitusmuodon 5 §:n (yhdenvertaisuus) kanssa, jos se ilman yleisesti hyväksyttävää perustetta asettaa kansalaisia tai kansalaisryhmiä toisia edullisempaan tai epäedullisempaan asemaan. Lisäksi perusteluissa todetaan lainsäädännölle olevan ominaista se, että se kohtelee tietyn hyväksyttävän yhteiskunnallisen intressin vuoksi ihmisiä eri tavoin *edistääkseen muun muassa tosiasiallista tasa-arvoa.*

On selvää, ettei kotoutumistuessa ole kysymys ainakaan tosiasiallisen tasa-arvon edistämisestä. Päinvastoin heikossa asemassa olevien työttömien maahanmuuttajien asema heikentyisi muutoksen myötä entisestään.

Asumiseen perustuva sosiaaliturva

Asumiseen perustuvan sosiaaliturvan osalta lopuksi todettakoon, että esitetty muutos mahdollistaisi sen, että Suomesta oleskeluluvan saanut henkilö, jota kotoutettaisiin Suomeen ja jolle siis maksettaisiin Suomessa kotoutumistukea, voitaisiin katsoa henkilöksi, joka ei asu vakinaisesti Suomessa. Esitetty mahdollistaisi sen, ettei kotoutettavalle henkilölle tarvitsisi maksaa asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain mukaisia tukia, kuten asumistukea, lapsilisää tai vammaistukea. Tämänkaltaista ratkaisua ei voida pitää syrjimättömyyden tai edes yhteiskuntaan integroitumisen kannalta hyväksyttävänä ratkaisuna.

Perustuslain 6 §:n 2 momentin mukaan ketään ei saa *ilman hyväksyttävää perustetta* asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu korostaa, että perustuslain 6 §:n 2 momentissa tarkoitetun *hyväksyttävän perusteen* on oltava hyväksyttävä perusoikeusjärjestelmän kannalta. Hyväksyttävälle perusteelle asetettavat vaatimukset ovat perusoikeusuudistusta koskevan hallituksen esityksen mukaan erityisesti säännöksessä lueteltujen kiellettyjen erotteluperusteiden kohdalla korkeat.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu Kirsi Pimiä

Ylitarkastaja Pamela Sarasmo